TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Đạo hiếu - giá trị trường tồn trong mỗi gia đình

ISSN: 2734-9195 23:42 29/06/2026

Trong dòng chảy ấy, những giá trị tốt đẹp của Phật giáo vẫn tiếp tục đồng hành cùng mỗi gia đình Việt Nam trên con đường xây dựng hạnh phúc, nhân văn và phát triển bền vững.

Trong suốt hơn hai nghìn năm đồng hành cùng dân tộc, Phật giáo không chỉ là một tôn giáo mà còn góp phần hình thành hệ giá trị văn hóa gia đình Việt Nam.

Những giá trị như hiếu kính cha mẹ, từ bi, bao dung, thủy chung, trách nhiệm và sống thiện là nền tảng giúp xây dựng gia đình hạnh phúc, đồng thời tạo nên sức mạnh đạo đức của xã hội trong bối cảnh hiện đại.

Gia đình là nền tảng của xã hội

Gia đình từ lâu được xem là chiếc nôi hình thành nhân cách con người và là tế bào của xã hội. Quan điểm đó không chỉ được khẳng định trong truyền thống văn hóa dân tộc mà còn được Đảng, Nhà nước xác định rõ trong các chủ trương về xây dựng con người và phát triển văn hóa.

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Nghị quyết số 33-NQ/TW ngày 9/6/2014 của Ban Chấp hành Trung ương khóa XI nhấn mạnh nhiệm vụ *"thực hiện chiến lược phát triển gia đình Việt Nam, xây dựng gia đình thực sự là nơi hình thành, nuôi dưỡng nhân cách văn hóa và giáo dục nếp sống cho con người; phát huy giá trị truyền thống tốt đẹp, xây dựng gia đình no ấm, tiến bộ, hạnh phúc, văn minh; xây dựng và nhân rộng các mô hình gia đình văn hóa tiêu biểu, có nền nếp, ông bà, cha mẹ mẫu mực, con cháu hiếu thảo, vợ chồng hòa thuận, anh chị em đoàn kết, thương yêu nhau".*

Đó cũng chính là tinh thần mà Phật giáo đã bền bỉ vun đắp trong hơn hai nghìn năm đồng hành cùng **dân tộc Việt Nam**.

Trong giáo lý nhà Phật, gia đình không chỉ là nơi con người được sinh ra mà còn là môi trường đầu tiên để gieo trồng hạt giống thiện lành. Những phẩm chất như hiếu kính cha mẹ, lòng biết ơn, sự bao dung, tinh thần trách nhiệm, lòng từ bi và lối sống hướng thiện đều được hình thành trước hết từ nếp nhà.

Vì vậy, xây dựng gia đình hạnh phúc không đơn thuần là vun đắp hạnh phúc cho mỗi cá nhân, mà còn là kiến tạo nền tảng đạo đức của cả cộng đồng.

Trong hệ thống đạo đức Phật giáo, đạo hiếu giữ vị trí đặc biệt. Phật giáo không giới hạn chữ hiếu ở việc phụng dưỡng cha mẹ về vật chất, mà còn nhấn mạnh bổn phận sống chân chính, tu dưỡng đạo đức, tránh điều ác, làm điều thiện để cha mẹ được an vui, gia đình được yên ấm.

Phật giáo khi du nhập vào Việt Nam đã hòa quyện với truyền thống thờ cúng tổ tiên, đạo lý "uống nước nhớ nguồn" của dân tộc, trở thành một trong những nền tảng văn hóa bền vững của gia đình Việt Nam.

Điều đáng chú ý là quan niệm ấy, tương đồng sâu sắc với định hướng phát triển con người của Đảng trong thời kỳ mới.

Nghị quyết số 33-NQ/TW xác định trọng tâm của xây dựng văn hóa là chăm lo xây dựng con người Việt Nam có các phẩm chất: Yêu nước, nhân ái, nghĩa tình, trung thực, đoàn kết, cần cù, sáng tạo, đồng thời nhấn mạnh vai trò của gia đình trong việc hình thành nhân cách và môi trường văn hóa.

Giá trị đạo đức tích cực của Phật giáo không đứng ngoài tiến trình phát triển đất nước mà trở thành nguồn lực văn hóa quan trọng góp phần xây dựng con người Việt Nam trong thời kỳ mới.

Phật giáo bồi đắp bản sắc gia đình Việt Nam

Nếu gia đình là cái nôi hình thành nhân cách con người thì văn hóa gia đình chính là nơi lưu giữ bền vững nhất những giá trị tinh thần của dân tộc.

Trong dòng chảy hàng nghìn năm lịch sử, Phật giáo không đứng ngoài đời sống xã hội mà hòa nhập một cách tự nhiên vào văn hóa Việt Namột trong những đóng góp sâu sắc nhất của Phật giáo là làm giàu thêm nội hàm của đạo hiếu. Nếu văn hóa truyền thống đề cao bổn phận phụng dưỡng cha mẹ thì Phật giáo mở rộng chữ hiếu thành một hệ giá trị đạo đức toàn diện: Hiếu là biết ơn công sinh thành, hiếu là sống lương thiện để cha mẹ an lòng, hiếu là gìn giữ danh dự gia đình và hiếu còn là biết tri ân quê hương, đất nước, cộng đồng.

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Tư tưởng hiếu đạo Phật giáo hòa quyện với tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên của người Việt, tạo nên một nền tảng đạo đức có sức sống lâu bền trong đời sống gia đình và cộng đồng.

Sự hòa quyện ấy không dừng lại ở phương diện tư tưởng mà được thể hiện sinh động trong thực tiễn cuộc sống. Hằng năm, mùa Vu Lan báo hiếu đã trở thành một sinh hoạt văn hóa - tôn giáo rộng khắp, thu hút không chỉ phật tử mà còn đông đảo người dân tham gia. Tinh thần “uống nước nhớ nguồn”, “ăn quả nhớ người trồng cây”, kính trọng ông bà, cha mẹ, chăm sóc người cao tuổi, gìn giữ gia phong... đã vượt ra ngoài phạm vi tín ngưỡng để trở thành những chuẩn mực ứng xử phổ biến của xã hội Việt Nam. Điều đó cho thấy sức lan tỏa của các giá trị Phật giáo không đến từ sự áp đặt giáo lý mà từ khả năng hòa nhập với truyền thống văn hóa dân tộc.

Một minh chứng tiêu biểu là sự hình thành và phát triển của tổ chức Gia đình Phật tử Việt Nam từ năm 1951 với phương châm giáo dục "Bi - Trí - Dũng".

Trải qua hơn bảy thập niên, mô hình này đã góp phần giáo dục nhiều thế hệ thanh thiếu niên về đạo đức, ý thức phụng sự cộng đồng, tinh thần kỷ luật và trách nhiệm với gia đình, xã hội. Giáo hội Phật giáo Việt Nam nhiều lần khẳng định Gia đình Phật tử là môi trường nuôi dưỡng nhân cách, kết nối truyền thống đạo đức gia đình với lý tưởng phụng sự đạo pháp và dân tộc.

Những giá trị ấy cũng hoàn toàn thống nhất với chủ trương của Đảng và Nhà nước về xây dựng gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới. Chỉ thị số 06-CT/TW ngày 24/6/2021 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác xây dựng gia đình trong tình hình mới xác định mục tiêu xây dựng gia đình Việt Nam "no ấm, tiến bộ, hạnh phúc, văn minh", coi gia đình là môi trường quan trọng nhất để giữ gìn, giáo dục và phát huy các giá trị văn hóa, đạo đức dân tộc.

Quan điểm này cũng tương đồng với phương châm hoạt động của Giáo hội Phật giáo Việt Nam "Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội", trong đó việc phát huy các giá trị đạo đức Phật giáo luôn gắn với sự phát triển của đất nước và hạnh phúc của nhân dân.

Giá trị Phật giáo càng trở nên cần thiết trong xã hội hiện đại

Xã hội càng phát triển, gia đình càng đứng trước nhiều cơ hội nhưng cũng đối mặt với không ít thách thức.

Quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa, chuyển đổi số và hội nhập quốc tế đã làm thay đổi sâu sắc cấu trúc cũng như phương thức vận hành của gia đình Việt Nam. Gia đình hạt nhân ngày càng phổ biến; nhịp sống công nghiệp khiến thời gian dành cho nhau bị thu hẹp; khoảng cách thế hệ gia tăng; những biểu hiện của lối sống thực dụng, cá nhân cực đoan, bạo lực gia đình, suy giảm văn hóa ứng xử và thiếu trách nhiệm trong các mối quan hệ vẫn còn tồn tại. Chính vì vậy, xây dựng gia đình không chỉ là vấn đề riêng của mỗi gia đình mà đã trở thành một yêu cầu phát triển bền vững của đất nước.

Nhận thức rõ điều đó, Chỉ thị số 06-CT/TW ngày 24/6/2021 của Ban Bí thư khẳng định: *"Gia đình là tế bào của xã hội, nơi duy trì nòi giống, môi trường lưu giữ, giáo dục, trao truyền các giá trị văn hóa dân tộc cho các thành viên trong gia đình. Xây dựng gia đình hạnh phúc chính là tạo nền tảng để xây dựng xã hội*

hạnh phúc; công tác xây dựng gia đình vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển bền vững đất nước." Đồng thời, Chỉ thị yêu cầu đề cao vai trò của gia đình trong nuôi dưỡng, định hướng giá trị, giáo dục thế hệ trẻ; kiên quyết đấu tranh với lối sống thực dụng, bạo lực gia đình và các tệ nạn xã hội.

Những nhận định trên cũng được Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm chỉ rõ trong Thư gửi nhân kỷ niệm 25 năm Ngày Gia đình Việt Nam (28/6/2001 - 28/6/2026). Thư nhấn mạnh, đất nước đang bước vào giai đoạn phát triển mới với nhiều thời cơ nhưng cũng đối mặt không ít thách thức tác động trực tiếp đến gia đình. Kinh tế thị trường, đô thị hóa, di cư lao động, chuyển đổi số và già hóa dân số đang làm thay đổi sâu sắc đời sống của mỗi gia đình. Điều đáng lo ngại, theo Tổng Bí thư, Chủ tịch nước, không chỉ là những khó khăn về vật chất mà còn là *"sự thưa vắng đối thoại, phai nhạt nếp nhà, thuần phong mỹ tục; suy giảm đạo đức gia đình, khoảng cách giữa các thế hệ, những tổn thương do bạo lực, xâm hại, vô cảm và lối sống thực dụng".*

Đây cũng chính là những vấn đề mà giáo lý Phật giáo từ hàng nghìn năm trước đã hướng đến giải quyết bằng con đường giáo hóa con người. Khi mỗi thành viên biết thực hành lòng từ bi thay cho sự vô cảm, biết lắng nghe thay cho áp đặt, biết nhẫn nhịn thay cho cực đoan, biết hiếu kính thay cho thờ ơ và biết đặt lợi ích của gia đình lên trên cái tôi ích kỷ, thì nhiều mâu thuẫn sẽ được hóa giải ngay từ gốc rễ. Bởi vậy, những giá trị đạo đức của Phật giáo không chỉ mang ý nghĩa tín ngưỡng mà còn có giá trị xã hội sâu sắc trong việc xây dựng văn hóa gia đình và phòng ngừa những biểu hiện xuống cấp về đạo đức, lối sống.

Giáo hội Phật giáo Việt Nam nhiều năm qua đã triển khai nhiều hoạt động gắn với giáo dục đạo hiếu, xây dựng gia đình hạnh phúc, tổ chức các khóa tu dành cho gia đình, thanh thiếu niên, chương trình Vu Lan báo hiếu, sinh hoạt của Gia đình Phật tử và các hoạt động từ thiện, an sinh xã hội. Những hoạt động ấy góp phần đưa giáo lý từ bi, hiếu kính và trách nhiệm vào đời sống thường nhật, giúp các giá trị đạo đức được chuyển hóa thành hành động cụ thể trong mỗi mái ấm.

Tinh thần từ bi giúp mỗi người biết yêu thương và chia sẻ thay vì vô cảm; trí tuệ giúp ứng xử tỉnh táo trước những áp lực của cuộc sống hiện đại; vô ngã, vị tha giúp hóa giải mâu thuẫn, giảm bớt cái tôi cực đoan trong đời sống gia đình; còn đạo hiếu nhắc nhở mỗi người gìn giữ sự gắn kết giữa các thế hệ. Đây đều là những giá trị hướng con người đến lối sống nhân ái, trách nhiệm và cân bằng, phù hợp với mục tiêu xây dựng hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới.

Phát huy hệ giá trị Phật giáo trong xây dựng gia đình Việt Nam thời kỳ mới

Gia đình Việt Nam đang đứng trước yêu cầu vừa kế thừa những giá trị truyền thống, vừa thích ứng với những biến đổi nhanh chóng của xã hội hiện đại. Điều đó đòi hỏi sự vào cuộc đồng bộ của cả hệ thống chính trị, các tổ chức xã hội, các tôn giáo và mỗi gia đình.

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Với truyền thống hơn hai nghìn năm đồng hành cùng dân tộc, Phật giáo có đầy đủ điều kiện để tiếp tục đóng góp tích cực vào quá trình xây dựng hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới thông qua việc lan tỏa những giá trị đạo đức nhân văn đã được thực tiễn lịch sử kiểm chứng.

Định hướng đó hoàn toàn phù hợp với chủ trương của Đảng khi tại Văn kiện Đại hội XIII xác định nhiệm vụ: *"Tập trung nghiên cứu, xác định và triển khai xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, chuẩn mực con người gắn với giữ gìn, phát triển hệ giá trị gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới."* Đồng thời, Đảng chủ trương phát huy những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp và các nguồn lực của các tôn giáo cho sự phát triển đất nước. Đây là cơ sở chính trị quan trọng để các tổ chức tôn giáo, trong đó có Phật giáo, tiếp tục đồng hành cùng Nhà nước trong công cuộc xây dựng con người và gia đình Việt Nam.

Thông điệp của Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm trong Thư gửi nhân kỷ niệm 25 năm Ngày Gia đình Việt Nam tiếp tục khẳng định vị trí trung tâm của gia đình đối với tương lai đất nước: *"Trong sâu thẳm tâm hồn mỗi người Việt Nam, gia đình là nơi neo giữ ký ức, bồi đắp nhân cách, nâng đỡ con người trước những thăng trầm của cuộc sống... hun đúc lòng nhân ái, sự thủy chung, ý thức trách nhiệm và tình yêu Tổ quốc".*

Cách nhìn ấy hoàn toàn tương đồng với tinh thần nhập thế của Phật giáo Việt Nam, khi coi việc xây dựng gia đình hạnh phúc là nền tảng để xây dựng xã hội

an lạc và quốc gia hưng thịnh.

Về phía Giáo hội, ngay từ khi thành lập năm 1981, Hiến chương Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã xác định rõ phương châm hoạt động "Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội", đồng thời khẳng định Giáo hội hoạt động trên cơ sở phụng hành giáo pháp, tuân thủ pháp luật và gắn bó với lợi ích của dân tộc.

Trải qua hơn bốn thập niên xây dựng và phát triển, phương châm ấy không chỉ là định hướng hành đạo mà còn được hiện thực hóa bằng nhiều hoạt động thiết thực về giáo dục đạo đức, từ thiện xã hội, chăm lo an sinh, bảo vệ môi trường, giáo dục thanh thiếu niên và xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở.

Giải pháp để Phật giáo đồng hành cùng gia đình Việt

Để những giá trị ấy tiếp tục lan tỏa mạnh mẽ trong đời sống gia đình, cần chú trọng một số giải pháp đồng bộ sau:

Trước hết, cần phát huy hơn nữa vai trò của các cơ sở tự viện, tăng ni và phật tử trong việc tuyên truyền, giáo dục đạo hiếu, lòng biết ơn, tinh thần từ bi, trách nhiệm và lối sống hướng thiện gắn với các phong trào xây dựng gia đình văn hóa ở địa phương.

Cần tiếp tục đổi mới nội dung và hình thức tổ chức các hoạt động như mùa Vu Lan báo hiếu, khóa tu gia đình, khóa tu mùa hè, sinh hoạt của Gia đình Phật tử để phù hợp với điều kiện của xã hội số, tạo môi trường giáo dục đạo đức lành mạnh cho thanh thiếu niên.

Đồng thời, cần tăng cường sự phối hợp giữa Giáo hội Phật giáo Việt Nam, Mặt trận Tổ quốc, các đoàn thể, nhà trường và gia đình nhằm tạo thành một mạng lưới giáo dục thống nhất, giúp chuyển hóa các giá trị đạo đức thành hành vi và lối sống hằng ngày.

Gia đình là nơi khởi nguồn của mọi giá trị đạo đức, còn đạo đức là nền móng của sự phát triển bền vững. Khi những giá trị nhân văn của Phật giáo như hiếu kính, từ bi, bao dung, vị tha và trách nhiệm tiếp tục được nuôi dưỡng trong mỗi gia đình, thì không chỉ từng mái ấm được vun bồi hạnh phúc mà còn góp phần xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện, củng cố sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc và hiện thực hóa khát vọng xây dựng một đất nước phồn vinh, hạnh phúc.

Tác giả: **Vững Nguyễn**